

Mohr Richárd
Osváth Gábor
Sato Noriko
Székács Anna

日本

中国

한국

JAPÁN, KÍNAI ÉS KOREAI

ÜZLETI KULTÚRA

Távol-keleti menedzsment interkulturális
és gyakorlati nézőpontból

Mohr Richárd, Osváth Gábor, Sato Noriko, Székács Anna

Japán, kínai és koreai üzleti kultúra

Távol-keleti menedzsment

interkulturális és gyakorlati nézőpontból

Mohr Richárd, Osváth Gábor, Sato Noriko, Székács Anna

Japán, kínai és koreai üzleti kultúra

Távol-keleti menedzsment
interkulturális és gyakorlati nézőpontból

Oriental Business
and Innovation Center
Budapesti Gazdasági Egyetem

Szerkesztette: Mohr Richárd, Székács Anna

Lektorálta: Hidas Judit

Olvasószerkesztő: Kovács Gabriella

Sato Noriko anyagának nyelvi lektora: Osváth Gábor, Vida Március

Design és grafika: Baksa János

© Szerzők, 2019

ISBN 978-615-5607-80-6

Felelős kiadó: Budapesti Gazdasági Egyetem, Keleti Üzleti Akadémiai Központ

Tartalomjegyzék

Előszó	19
BEVEZETŐ (Osváth Gábor)	23
Általános ismeretek	25
1. A Kína-központú civilizáció	25
1.1 A térség mint civilizációs egység	25
1.2 Terület és lakosság	26
2. A távol-keleti civilizáció nyelvei és írásai	26
2.1 Kínai nyelv (<i>hanjü</i>)	26
2.2 Japán nyelv (<i>Nihon-go</i>)	28
2.3 Koreai nyelv (<i>Hangug-o</i>)	29
2.4 Nyelvszövetségi kapcsolat a négy nyelv között	30
3. A távol-keleti civilizáció vallásai	32
3.1 Sámánizmus	32
3.2 Kínai univerzizmus	32
3.2.1 A taoizmus	33
3.2.2 A konfucianizmus	34
3.3 A buddhizmus	36
3.4 A sintoizmus	38
3.5 A kereszténység	39
TÖRTÉNELEM ÉS CIVILIZÁCIÓ	41
Kína története és civilizációja (Mohr Richárd)	43
1. Kína helye a világban	43
2. A kínai civilizáció történelmi háttere	45
2.1 A kezdetek	45
2.2 A korai császárkor	47
2.3 A széttagoaltság kora	48

2.4 A klasszikus császárkor	49
2.5 A mongol uralom	51
2.6 A Ming-kor – Kína bezárkózása	51
2.7 A Csing-dinasztia kezdete	52
2.8 Kapcsolat a Nyugattal, a császárság bukása	53
2.9 A Kínai Köztársaság	55
2.10 A Kínai Népköztársaság (KNK)	56
2.11 Tibet	58
3. A modern Kína	60
3.1 A nyitás és reform politikája	60
3.2 A 2008-as válság előtti helyzet	62
3.3 Válságkezelő intézkedések	62
3.4 A válság után	64
3.5 Felkészülés a globális nagyhatalmi szerepre	65
3.6 <i>Made in China 2025</i>	67
3.7 „Egy övezet, egy út” kezdeményezés	67
3.8 A 17+1 együttműködési mechanizmus	68
4. A kínai nyelv	69
4.1 A kínai beszéd	69
4.2 A kínai írás	73
4.3 A kínai nyelv problémái és nehézségei	76
4.4 Idegen nyelvek ismerete Kínában, kínai nyelvtudás külföldön	77
5. A kínai civilizáció társadalmi háttere	78
5.1 A vallás fogalma és helyzete Kínában	78
5.2 Buddhizmus	81
5.3 Kereszténység	81
5.4 Iszlám	82
5.5 Taoizmus	83
5.6 A legizmus	83
5.7 A konfucianizmus és hatása a kínai gondolkodásra	84
Korea története és civilizációja (Osváth Gábor)	89
1. Korea régi történelme	89
1.1 Korea helye a világban	89
1.2 Államalapító mítoszok	89
1.3 A legrégebb koreai államalakulatok	92
1.3.1 Kogurjo	92
1.3.2 A Silla-dinasztia (668–918)	93
1.3.3 A Korjo-dinasztia (918–1392)	94

1.3.3.1 Története	94
1.3.3.2 Kultúrája	95
1.3.4 A Csooszon-dinasztia (1392–1910)	96
1.3.4.1 Története	96
1.3.4.2 A Csooszon-dinasztia kultúrája	97
1.3.4.3 Vallások	101
1.3.4.4 Irodalom	101
2. Korea modern kori története	102
2.1 Első találkozások a Nyugattal, reformkísérletek	102
2.2 A nagyhatalmak és Korea	103
2.3 A japán befolyás erősödése és az annektálás	104
2.4 A japán gyarmati uralom korszaka (1910–1945)	105
2.4.1 Koreai és japán érvelés	105
2.4.2 Gazdaság	106
2.4.3 Koreai ellenállás	106
2.4.4 Új japán politika	107
2.4.5 Kollaboráció és kulturális genocídium	108
2.4.6 A II. világháború	108
2.5 Korea története 1945 után	109
2.5.1 A felszabadulástól a koreai háború kitöréséig	109
2.5.2 A koreai háború (1950–1953)	110
2.6 A koreai háborútól a diktatúra felszámolásáig	111
2.6.1 A politikai, gazdasági helyzet Li Szin Man bukásáig	111
2.6.2 Katonai hatalomátvétel	112
2.6.3 Észak és Dél első találkozója	112
2.6.4 Pak Csonghi bukása	113
2.6.5 A diktatúra folytatása	113
2.7 A demokratikus ellenzék megosztottsága, majd győzelme	115
2.7.1 Gazdasági sikerek és következményei	116
2.7.2 Külpolitikai eredmények	116
2.7.3 Kultúra: a koreai hullám sikere	116
Japán története és civilizációja (Sato Noriko)	117
1. Japán földrajzi és természeti adottságai	117
2. Az első kultúra Japánban – a <i>Jōmon</i> -kultúra	118
3. A második kultúra Japánban – a <i>Yayoi</i> -kultúra	118
4. Vallások Japánban	120
5. Az egységes japán állam megalapítása és a központosított állam létrejötte	121

6. A kínai kultúra átvétele és a sajátos japán kultúra kialakulása	123
7. A középkori Japán (a <i>Kamakura</i> -kor: 1192–1333 és a <i>Muromachi</i> -kor: 1338–1573)	125
7.1 Az új társadalmi réteg, a szamurájok születése	125
7.2 A sajátos japán csalárendszer kialakulása a középkorban	127
7.3 A középkori szamuráj kultúra	128
8. A Hadakozó fejedelemségek kora és az <i>Azuchi-Momoyama</i> -kor	128
9. A kora újkori Japán, a Tokugawa sógunátus uralma, sajátosságai és jelentősége	129
9.1 Kettős hatalom: központi kormányzás és helyi önkormányzás	131
9.2 A hierarchikus társadalom és a szamuráj réteg változó szerepe	132
9.3 Az ország elzárkózása, a <i>sakoku</i>	133
9.4 A piacgazdaság és a nemzetgazdaság kialakulása	133
9.5 Az urbanizáció és a polgárosodás, a polgári kultúra virágzása	134
9.6 A köznevelés és az írástudás az <i>Edo</i> -korban	135
9.7 A japán nemzeti tudat megjelenése, a nacionalizmus ébredése	136
9.8 Az ország újbóli megnyitása	137
10. A modernizálódó Japán – a <i>Meiji</i> -kor (1868–1912)	137
10.1 A <i>Meiji</i> -kormányzat modernizációs politikája	138
10.2 Az új kormány gazdaságpolitikája	138
10.3 A nyugati civilizáció bevezetése	139
10.4 Az állami köztisztviselők és a hadsereg	141
10.5 A <i>Meiji</i> -kormány külkapcsolatai	141
11. A militarizmus előretörése a két világháború között	143
11.1 Az I. világháború következményei Japán számára	143
11.2 A <i>Taishō</i> -kor (1912–1926)	143
11.3 A <i>Shōwa</i> -kor bel- és külpolitikája a II. világháború végéig (1926–1945)	143
12. A <i>Shōwa</i> -kor a II. világháború után (1945–1989)	146
12.1 Az ország újjáépítése demokratikus törvények létrehozásával és gazdasági intézkedésekkel	146
12.2 A gyors gazdasági növekedés időszaka	148
12.3 Bel- és külpolitikai helyzet a gyors gazdasági növekedés időszakában	149
12.4 A stabil fejlődés időszaka	149
12.5 A buborékgazdaság	150
13. A <i>Heisei</i> -kortól a <i>Reiwa</i> -korig	150

TÁRSADALMI ÉS KULTURÁLIS KAPCSOLATOK 153

Társadalmi és kulturális kapcsolatok Kínával (Mohr Richárd) 155

1. Kínai eredettudat	155
2. A Kínával folytatott társadalmi és kulturális kapcsolatok rövid története	155
2.1 A magyar–kínai kapcsolatok kezdete	155
2.2 A kapcsolatok rövid történeti háttere az 1950-es évektől 1989-ig	157
2.3 Az 1989-et követő időszak	159
2.4 A 2000-es évektől kezdődő dinamikus kapcsolatfejlesztés	160
2.5 A magyar–kínai kapcsolatok reneszánsza és eredményei	163
2.6 Befektetések	165
2.7 A magyarországi kínai kolónia	166
2.8 Irodalmi kapcsolatok	167
2.9 Média és film	170
2.10 Zenei és egyéb kapcsolatok	171
2.11 Magyarország: Kína kapuja az EU felé?	172
3. Társadalmi kapcsolatok	173
3.1 Magyar–Kínai Baráti Társaság	174
3.2 Kínai Művészeti Központ	175
3.3 ChinaCham Magyar–Kínai Gazdasági Kamara	175
3.4 Interparlamentáris Unió Magyar–Kínai Baráti Tagozat	176
4. Oktatási kapcsolatok	177
4.1 A magyarországi sinológia és kínai nyelvoktatás háttere	177
4.2 Kínai nyelvoktatás Magyarországon	178
4.3 Magyar nyelvoktatás Kínában	180

Társadalmi és kulturális kapcsolatok Japánnal (Sato Noriko) 183

1. Bevezető	183
2. A témával kapcsolatos szakirodalom	183
3. A kezdetektől a 19. század közepéig	184
3.1 A két nép találkozásának kezdete – a Japánról szóló információk eljutása Magyarországra	184
3.2 A két nép közvetlen, személyes találkozásának kezdete	185
4. A 19. század közepétől, Japán megnyitásától az I. világháborúig	186
4.1 Az első magyarok, akik Japán megnyitása után érkeztek az országba	186
4.2 Japánról szóló cikkek, tanulmányok a 19. század közepén	187
4.3 A magyarok és publikációik a 19. század második felében Japánról	188

4.4 A japán művészet, illetve iparművészet iránti érdeklődés és annak hatása Magyarországon	190
4.5 Japánnal kapcsolatos publikációk a 20. század elején	190
4.6 Japán hatások a magyar művészetben a 20. század elején	192
4.7 A japán nyelv és irodalom iránti érdeklődés és a japán nyelv oktatásának a kezdete	192
4.8 A japán sport bemutatása Magyarországon	194
4.9 A magyarok Japánról alkotott képe és a magyarság képe Japánban	194
4.10 Magyar irodalom Japánban a 19. században és a 20. század elején	195
4.11 Új szellemi mozgalom a 20. századi Magyarországon	196
5. A két háború közötti korszak	196
5.1 A szibériai magyar foglyok és magyar civil szervezetek	196
5.2 Japánok a 20-as években Magyarországon	197
5.3 Imaoka Jūichirō tevékenysége Magyarországon és Japánban	198
5.4 Az intézményes japán és magyar nyelvoktatás kezdete	198
5.5 A barátsági és szellemi együttműködésről szóló egyezmény létrejötte	199
5.6 A japán és a magyar irodalom fordításai a két háború közötti időszakban	200
5.7 Magyar zene a II. világháború előtti Japánban	201
5.8 A magyarság képe a két világháború közötti Japánban	201
6. A II. világháború utáni időtől a magyar rendszerváltásig	202
6.1 A két ország közötti politikai kapcsolatok	202
6.2 A két nép közötti civil kapcsolatok	202
6.3 A japán nyelvoktatás Magyarországon és a magyar nyelvoktatás Japánban a II. világháború után	203
6.4 A japán irodalom és filmek Magyarországon	204
6.5 A magyar irodalom és a magyar vonatkozású filmek Japánban	205
6.6 A két nép közötti zenei kapcsolatok a II. világháború után	206
6.7 Az 1956-os események hatása Japánban	207
6.8 A japán nyelv hatása	207
7. A rendszerváltástól napjainkig	208
7.1 A japán kormány együttműködési és kulturális szervezetei Magyarországon	208
7.2 Cserekapcsolatok	209
7.3 Magyar és japán civil kapcsolatok	210
7.4 Magyar–japán tudományos kapcsolatok	211
7.5 A magyar irodalom, történelem és művészet Japánban	212
7.6 Japán irodalom Magyarországon	213

7.7 A japán nyelvoktatás Magyarországon és a magyar nyelvoktatás Japánban 1990-től	213
7.8 Egyéb területek	214
Társadalmi és kulturális kapcsolatok Koreával (Osváth Gábor)	217
1. A magyar kultúra koreai kapcsolódásai	217
2. A Koreával folytatott társadalmi és kulturális kapcsolatok rövid története	218
2.1 A magyar–koreai kapcsolatok kezdete	218
2.2 A kapcsolatok történelmi háttere 1945 után a magyarországi rendszerváltásig	223
2.2.1 Kapcsolat Észak-Koreával a koreai háború előtt	223
2.2.2 Kapcsolat Észak-Koreával a koreai háború idején	223
2.2.3 Kapcsolat a háború után	226
2.2.4 Az 1988-as szöuli olimpia és következményei	227
2.3 A rendszerváltás utáni időszak története	229
2.3.1 Kapcsolatok Észak-Koreával	229
2.3.2 Kapcsolatok Dél-Koreával	230
2.3.2.1 A kezdetek, 1956 dél-koreai visszhangja	230
2.3.2.2 A hivatalos kapcsolatok felvétele	233
2.3.2.3 Vallási kapcsolatok	234
2.3.2.4 A Magyar–Koreai Társaság és más civil szervezetek	235
2.3.2.5 A Koreai Kulturális Központ	237
2.3.2.6 Sportkapcsolatok	237
3. Oktatási kapcsolatok	238
3.1 A magyarországi koreanisztika és a koreai nyelvoktatás	238
3.2 A magyar nyelv oktatása Koreában	239
ETIKETT ÉS PROTOKOLL A TÁVOL-KELETEN	243
Bevezetés (Székács Anna)	245
1. Illem, etikett, protokoll	245
2. Ázsiai jelenlét hazánkban	246
3. Eltérő és közös vonások	247
3.1 Közös gyökerek	247

Etikett és protokoll Japánban és Koreában (Székács Anna)	249
1. A kapcsolatteremtés és a kapcsolattartás formái és technikája	249
1.1 Az <i>uchi-soto</i> kommunikáció	249
1.2 A <i>honne</i> és a <i>tatema</i> e szerinti viselkedés	251
1.3 A kommunikáció fenntartása visszajelzéssel	252
2. Formaközpontúság a távol-keleti viselkedésben	253
3. Etikett a mindennapi életben	254
3.1 Nyilvános megjelenés, köszönés	254
3.2 Névjegyhasználat	256
3.3 Öltözködés, viselet	257
3.4 A vendéglátás etikettje	259
3.4.1 Vendéglátás háznál, vendégként	259
3.4.2 Étkezési szokások	261
3.4.3 Éttermi vendéglátás, vendégként	262
3.4.4 Vendéglátás háznál, vendéglátóként	263
3.4.5 Éttermi vendéglátás, vendéglátóként	264
4. Az ajándékozás etikettje	264
5. Vásárlási szokások	266
6. Utazási szokások	268
7. Közlekedés	270
7.1 Közlekedési etikett	270
7.2 Térképkészítés, útbaigazítás	272
8. Etikett és protokoll a térségben az üzleti életben	273
8.1 Az üzleti kommunikáció szabályai	273
8.2 Verbális kommunikációs stratégiák, taktikák	275
8.3 Nem verbális kommunikációs stratégiák	277
9. Üzleti tárgyalás	279
9.1 Bevezetés	279
9.2 A tárgyalás előkészületei	279
9.2.1 Kapcsolatfelvétel	279
9.2.2 Helyszín, szállítás, egyéb előkészületek	280
9.2.3 Felkészülés	281
9.3 A tárgyalás felvezetése	281
9.4 A tárgyalás	282
9.5 A tárgyalás levezetése	284
10. Etikett az írott kommunikációban és a mobiltelefon-használat	285
10.1 Üzleti levél, e-mail	285
10.2 Mobiltelefonos szövegírás	287
10.3 A mobiltelefon-használat etikettje Japánban, Dél-Koreában	287

Etikett és protokoll Kínában (Mohr Richárd)	289
1. Bevezetés: milyenek a kínaiak? A kínai szokásrendszer alapjai	289
1.1 A társadalom alapértékei	289
1.2 Hierarchia és bürokrácia	290
1.3 A család és a csoport fogalma	292
1.4 A viselkedés általános szabályai	293
1.5 Az arc szerepe	295
2. Etikett a mindennapi életben	296
2.1 Verbális és nem verbális kommunikáció	296
2.2 Szimbolika, babona	299
2.3 Etikett és protokoll a viseletben	301
2.4 Kapcsolatépítés – a <i>guanxi</i>	303
3. Etikett a kommunikációban	304
3.1 Találkozás, bemutatkozás, üdvözlés	304
3.2 Névjegy	304
3.3 Megszólítás, nevek használata	305
3.4 Írásos kapcsolattartás	307
3.5 Ajándékozás	309
4. Etikett és protokoll az üzleti életben	310
4.1 Nyelv és tolmácsolás	310
4.2 Kínához értő tolmácsok bevonása	311
4.3 Hogyan működünk együtt a tolmáccsal?	313
4.4 Hogyan látják a kínaiak a külföldieket?	316
4.5 Társalgási témák	316
4.6 Kerülendő témák és kifejezések	318
4.7 Ülésrend	319
4.8 Felkészülés, jegyzetelés	320
5. Étkezés, vendéglátás, szállodai elhelyezés	321
5.1 Étkezési etikett	321
5.2 Vacsorák, bankettek	322
5.3 Éttermi ültetési rend	324
5.4 Meghívás és szállodai elhelyezés	324
5.5 Javasolt szabadidős programok Magyarországon	326

Kínai interkulturális menedzsment (Mohr Richárd)	329
1. Bevezetés	329
2. A vállalati szektor jogi háttere Kínában	330
2.1 Vállalatok Kínában	331
2.2 Kínai tulajdonú vállalatok Kínában	333
2.3 Külföldi tulajdonú vállalatok Kínában	333
2.4 Kizárólagos külföldi tulajdonú és külföldi tulajdonú kereskedelmi vállalat (WFOE, FICE)	334
2.5 Vegyesvállalat (JV)	334
2.6 Képviseleti iroda (RO)	335
2.7 Általános tudnivalók a vállalati környezetben	335
2.8 Dokumentumtípusok	336
3. Tárgyalás, üzletkötés, szerződéskötés	338
3.1 A tárgyalás alapelvei	338
3.2 Szintek elkülönülése	341
3.3 Döntéshozatal	341
3.4 Kompromisszumkészség	341
3.5 Kínai tárgyalási technikák és taktikák	342
3.6 Szerződéskötés	344
4. Munka és menedzsment Kínában	345
4.1 Stratégiai menedzsment	347
4.2 HR problémák	347
4.3 Szervezetejlesztési kihívások	348
4.4 Menedzsmentstílusok	349
4.5 Külföldi munkavállalók (expatok) foglalkoztatása	350
4.6 Munkabér és egyéb feltételek	351
4.7 Sztrájkok, munkaügyi viták	351
5. Külkereskedelem	352
5.1 A külkereskedelem jellemzői Kínában	352
5.2 A külkereskedelmi ügylet résztvevői Kínában	353
5.2.1 Gyártók	354
5.2.2 Egyszeri vagy tartós viszonteladók, kereskedők	355
5.2.3 Pénzintézetek	356
5.2.4 Logisztika	357
5.2.5 Egyéb szolgáltatók	357
5.3 Külkereskedelmi szerződés tartalma	359
5.4 Veszélyek és buktatók a kínai üzletkötés során	360

6. Esettanulmányok	361
6.1 Hungarikum sikertelen bevezetése Kínában	361
6.2 Magyar ásványvíz sikertelen piaci bevezetése Kínában	362
6.3 Sikertelen kereskedőcég létesítése Kínában	362
6.4 Magyar vendéglátóipari szolgáltatócég kudarca Kínában	363
6.5 Gyere Kínába szerződést kötni	363
6.6 Új bankszámlára kellene utalni	364
6.7 Kínai munkatársak irányítása egy IT biztonsági vállalatnál	364
A japán gazdaság és menedzsment (Székács Anna)	365
1. Japán gazdasága	365
1.1 A kezdetek	365
1.2 A japán gazdaság a II. világháború előtt	365
1.3 Japán gazdasága a II. világháború után	367
1.3.1 A kapituláció	367
1.3.2 A termelés beindulása	367
1.3.3 Az ezredforduló után	368
2. A szervezeti kultúra értékei	370
2.1 Bevezetés	370
2.2 Az eltérő értékek okai	370
2.2.1 Földrajzi ok	370
2.2.2 Történelmi ok	371
2.2.3 A vallás hatása	372
3. Az oktatás, nevelés mint a szervezeti kultúra alapja	372
3.1 A család és az iskola	372
3.2 Az egyetem kiválasztása	373
4. A japán menedzsment kialakulása és klasszikus modellje	374
4.1 Általános jellemzők és ezek eredete	374
4.2 A japán vállalati struktúra klasszikus modellje	375
4.2.1 A hat nagyvállalat	375
4.2.2 A függetlenek	377
4.2.3 Japán menedzsment	377
4.2.4 A japán vállalatok szervezeti struktúrája	378
4.2.5 Kis- és középvállalatok	378
4.2.6 Családi üzem, törpe vállalat	378
4.3 A kereskedőházak szerepe	378
4.4 A munkához való viszony	379
4.5 Személyes kapcsolatok rendszere	380
4.6 Az információs rendszer	381

4.6.1 A személyes kapcsolatok	381
4.6.2 Információáramlás a vállalatokon belül	382
4.6.3 A japán <i>hōrensō</i> módszer	382
4.7 Döntés-előkészítés, döntéshozatal, felelősség	383
4.7.1 Döntés-előkészítés	383
4.7.2 Döntéshozatal	384
4.7.3 Felelősség	385
5. Munkaerő-gazdálkodás	386
5.1 Életre szóló foglalkoztatás	386
5.2 Továbbképzési rendszer, minősítés	386
5.3 Speciális dolgozók	387
5.4 Munkaidő, túlóra, szabadság	388
6. Termelés-szervezés	388
7. Változások a menedzsment módszerekben	390
7.1 A klasszikus modell átalakulása	390
7.2 A gazdasági változásokat kísérő társadalmi jelenségek	391
7.3 A klasszikus modell fölbomlása?	392
A koreai gazdaság és menedzsment (Osváth Gábor)	395
1. A dél-koreai gazdaság fejlődése	395
1.1 Fejlettségi adatok	395
1.2 Külkereskedelem	396
2. Észak- és Dél-Korea gazdaságának összehasonlítása	397
2.1 A két modell különbsége	397
2.2 Adatok	399
2.3 Következtetések	400
3. A dél-koreai modernizációs modell kialakulása és jellemzői	400
3.1 Történelmi előzmények	400
3.2 A vállalatok és az állam	401
3.3 Az ötéves gazdaságfejlesztési tervek	402
3.4 A <i>csebol</i> szerepe a dél-koreai gazdaságpolitikában	404
3.4.1 A szó jelentése	404
3.4.2 A kapcsolat fontossága	405
3.4.3 A <i>csebol</i> szervezeti struktúrája	405
3.4.4 Főbb különbségek a japán kereskedőházakkal	405
3.4.5 A kis- és középvállalatok	406
3.4.6 A koreai és a japán vállalati stratégia különbsége	406
3.4.7 A cégnevek magyarázata és a cégek tevékenységének rövid jellemzése	407

4. A koreai menedzsment sajátosságai	409
4.1 A modernizációs modell	409
4.2 A munkatársak közötti viszony	409
4.2.1 A konfuciánus értékek	409
4.2.2 Bizonytalanságkerülés	410
4.2.3 Maszkulinitás	410
4.2.4 Hosszú távú orientáció	411
4.3 Munkaerő-gazdálkodás	412
4.4 Felvétel	412
4.5. Szakszervezet	412
4.6 Munkaidő, munkaintenzitás	413
4.7 Egy vizsgálat eredménye	413
4.7.1 Merev struktúra és hierarchia	414
4.7.2 Kommunikációs problémák	414
4.7.3 Mobiltelefonok és az online kommunikáció	414
4.7.4 A másnapos dolgozó gyakran tart szünetet	415
4.7.5 A forma elfödi a lényegét	415
4.7.6 Felkészületlen idősebb, végzős egyetemisták	415
4.7.7 A lázas munka látszata	416
5. A magyar–koreai gazdasági kapcsolatok	416
5.1 A kezdetek	416
5.2 A koreai beruházások története	417
5.2.1 Samsung	417
5.2.2 Hankook Tire Magyarország Kft.	417
5.2.3 Samsung SDI Magyarország Zrt.	418
5.2.4 SinHeung SEC. EU. Kft.	418
5.2.5 Doosan Hungary Kft.	419
5.2.6 SK Battery Hungary	419
5.3 Eddigi eredmények	419
Irodalomjegyzék	421
Bevezető	421
Történelem	422
Kína	422
Korea	426
Japán	427
Kapcsolattörténet	430
Kína	430
Japán	435

Korea	440
Etikett, protokoll	442
Japán – Korea	442
Kína	444
Gazdaság és vállalati menedzsment	445
Kína	445
Japán	448
Korea	451
Képek és ábrák jegyzéke	455
Név- és tárgymutató	459
Életrajzok	477

Előszó

A kelet-ázsiai térség szerepe az 1970-es évek óta megkerülhetetlen. Japán az 1980-as évekre lett gazdasági világhatalom, Kína napjaink egyik legfejlettebb gazdaságával rendelkezik, és Dél-Korea is ott van az élvonalban. A térséggel kialakított kapcsolataink hosszú múltra tekintenek vissza, mind a gazdasági, kereskedelmi, mind a kulturális kapcsolatok terén, és napjainkban is szoros a kapcsolat minden téren. Mivel a nyugati (a magyar) és a távol-keleti kultúra igen különböző hagyományokon, szemléleten, vallási alapokon nyugszik, jelentős eltérés van a kommunikációs szokásokban és a viselkedésben is. A mindennapi életben ugyanúgy, mint az üzleti életben, az érintkezés számos gyakorlati kérdést vet fel. Ezekre a kérdésekre kíván választ adni, gyakorlati információkkal szolgálni ez a tankönyv.

A tankönyvi formát indokolja, hogy a Budapesti Gazdasági Egyetemen (BGE, korábban Budapesti Gazdasági Főiskolán) az 1990-es évek vége óta zajlik Távol-keleti Interkulturális Menedzsment kurzus (Japán, Kína és Korea tanulmányok). A program ötlete és kidolgozása Hidasi Judit professzor munkája, megvalósításában a Keleti Nyelvek Tanszék japán, kínai és koreai üzleti nyelvet, kommunikációt és kultúrát oktató tanárai vettek részt. A kurzus napjainkban a BGE Keleti Üzleti Akadémiai Központ keretein belül folyik, és jelen kötetünk ezen előadások anyagára épül. Cél, hogy minden érdeklődőnek, ezen belül a kurzus hallgatóinak olyan tankönyvet nyújtsunk, aminek a tanulmányozása során az elméleti háttér mellett a gyakorlatban jól használható ismeretekhez is hozzájutnak. Valószínű, hogy mindazok haszonnal fogják forgatni a kötetet, akik a napi hivatali munkájukban ázsiaiakkal foglalkoznak, vagy együtt dolgoznak velük, a kelet-ázsiai térség iránt érdeklődő üzletemberek, vagy egyszerűen csak a japán, a kínai vagy a koreai kultúra szerelmesei.

A kötetet úgy szerkesztettük, hogy egybefüggő olvasmányként is működjék, de részegységeiben – témák szerint – is kiszolgálja az olvasó érdeklődését. Az egyes fejezetek önálló tanulmányként is felfoghatók, ezért előfordul, hogy ugyanazt a témát a különböző szerzők más megközelítésben, az illető országra jellemző sajátosságokat kiemelve tárgyalják, például a nyelvek és vallások bemutatásakor. A témák nagyban összefüggenek és számos átfedés van közöttük, így előfordulnak ismétlődések; ezeket az adott téma jobb érthetősége miatt szándékosan hagytuk meg.

A kötet négy nagy egységre oszlik, szó esik a történelemről, a kapcsolatok történetéről, az etiketről és a vállalati menedzsmentről. A témákat országokra lebontva mutatjuk be. Az országok bemutatásának sorrendje mindig a témától függ, ahol nagy a hasonlóság (például az etikettnél), ott két országot együtt tárgyalunk. A fejezeteken belül az adott ország anyagának ismertetése után szakirodalmat adunk meg, ennek egy része felhasznált irodalom, egy másik része ajánlott irodalom. Az adatolás módja a kötetben belül nem egységes, mivel a témák szakirodalmi feldolgozottsága sem az. Használunk friss irodalmat és régebbieket is, amivel a szakdolgozatot, TDK dolgozatot írókat és a témában komolyabban elmélyülni szándékozókat kívánjuk segíteni.

A kötet terjedelmi korlátai és különösen a téma nagysága nem tette lehetővé, hogy a szerzők minden részlettel foglalkozni tudjanak, ehelyett inkább átfogó képet és biztos alapot akartak nyújtani az olvasóknak. A kínai területtel foglalkozva különösen látszik, hogy mennyire szerteágazó és óriási az ismerethalmaz, amelynek a teljes feldolgozása a lehetetlenség határát súrolja. Tudatos döntés volt, hogy a tankönyv kizárólag a Kínai Népköztársasággal és érintőlegesen Hongkonggal foglalkozik, így Tajvanról, Szingapúrról vagy a kínai diaszpórákról nem – vagy csak említés szintjén – esik szó. Bár ezek a területek a kínai üzleti kultúrában belül szintén egyedi és fontos szerepet töltenek be, azonban részletes ismertetésük felborította volna az országok bemutatásának tartalmi és terjedelmi egyensúlyát.

A kínai, japán és koreai szavak latin betűs átírásakor a magyar szakirodalomban elfogadott eljárásokhoz folyamodtunk. A japán nyelv esetében a tudományos szakirodalomban elfogadott Hepburn-féle latin betűs átírást alkalmaztuk a hosszú magánhangzók jelölésével (pl. *sempai-kōhai*). Ettől két esetben tértünk el. Az egyik, ha a magyar nyelvben már meghonosodott kifejezésről van szó (pl. Tokió), ekkor a magyar helyesírás szerinti formát használtuk; a másik eset, ha a hivatkozott szakirodalomban a szerző neve, vagy az idézett kifejezés a magyar átírás szerint szerepel (pl. Hani Kjóko). A japán nyelvű kifejezéseknél a forrásnyelvet jp. jelzéssel láttuk el.

A koreai szavak, nevek átírásakor a Magyar Tudományos Akadémia (MTA) helyesírási szabályaiban megfogalmazott módszert alkalmaztuk¹. Ahol szükséges, megadtuk a külföldön leggyakrabban használt alakot is. A koreai nyelvű kifejezéseknél a forrásnyelvet kr. jelzéssel láttuk el.

A kínai szavak és nevek esetében az MTA által ajánlott magyar népszerű átírásban már meghonosodott változatokat a magyar helyesírás szabályai szerint tüntetjük fel, első előfordulásakor zárójelben a hivatalos latin betűs pinyin átírással és egyszerűsített kínai írásjegyekkel. A nem meghonosodott szavakat és neveket pinyin átírásban közöljük. Ezt követően első előfordulásakor zárójelben szerepel a hivatalos pinyin átírás, majd az egyszerűsített írásjegyek és a könnyebb kiejthetőség kedvéért a

¹ Ligeti (1981).

magyar népszerű átírás. A magyar kiejtést nem igénylő szakkifejezések esetében csak a pinyin átírást, az egyszerűsített írásjegyeket, valamint a jelentést tüntetjük fel. A kínai kifejezések és szakszavak esetében a forrásnyelvet kn. jelöléssel jelöltük meg.

A kötet a jobb felhasználhatóság érdekében név- és tárgymutatót tartalmaz. Terjedelmi korlátok miatt a legfontosabbnak ítélt nevek és kifejezések kerültek bele. Szerepel a kötetben olyan név is, melynek több variációja is elfogadott (Baráthosi, Barátosi), ebben az esetben attól függően, hogy a szakirodalom hogyan használja (a koreai irodalom Baráthosit, a japán Barátosit ír), úgy használják a kötet szerzői is.

A szerzők és a szerkesztők célja, hogy mindazok, akik kapcsolatba kerülnek a kelet-ázsiai kultúrával, Japánnal, Kínával, Koreával, haszonnal tudják forgatni ezt a tankönyvet. Szándékuk szerint a kötet feladata, hogy kiegészítse a térségre vonatkozó részleges ismereteket, megmutassa a különbségeket és az egyezéseket a három ország között; hogy segítsen láthatóvá tenni például kínai oldalról azt, ami eddig japán szempontból volt ismert, vagy észrevenni az eltérő szemléletet, viselkedést megmagyarázó történelmi okot; és hogy eloszlassa a tévképzeteket, megvilágítsa a rejtélyesnek gondolt jelenségeket. Megtudhatjuk, hogy honnan jön, mit jelent és mit takar a mosolygós arc, egyáltalán mi is az, hogy arc, mit vétett az, aki elvesztette az arcát. E könyv megvilágítja a kölcsönhatást az egyes országok fejlődésében, a történelmi tények ok-okozati összefüggését, és mindehhez gyakorlati útmutatóként is szolgál. A többszerzős kötet lehetőséget nyújt arra is, hogy lássuk, ugyanazt a történelmi tényt, eseményt hogyan írja le, hogyan magyarázza egy adott szerző Japán, Kína vagy Korea felől közelítve.

A szerzők szeretnének köszönetet mondani a Magyar Nemzeti Banknak a kötet megjelenéséhez nyújtott támogatásért, valamint Hidasi Judit professzornak a kötet szakmai lektorálásáért.

A szerzők